

MUHOS 5 HONKALA

Kivikautisen asuinpaikan ympäristön koekaivaus

Simo Vanhatalo 2001

Äälyt. O. 211/31.12.2001

M

MUHOS 5 Honkala

Kivikautisen asuinpaikan
ympäristön koeaivaus

Simo Vanhatalo 2001

Kohteen nimi: Honkala
Muinaisjäännöslaji: kivikautinen asuinpaikka
Inventointinumero: 5
Lääni: Oulunlääni
Kunta, kunnanumero: Muhos, 494
Kylä, kylännumero: Pyhänsivu, 404
Tila, rek.no: Honkala, 06:020
Kiinteistötunnus: 494-404-0006-0020
Maanomistaja: Marjatta ja Quillermo Blanco Sequeiros
Katuosoite: Suohaukantie 2 A 5
Postinumero, -toimipaikka: 90250 Oulu

Gt-kartta: 10
Peruskartta: 342401 Pälli

Peruskoordinaatit: X: 7194645 ±2m
Y: 3461838 ±2m
Z: 67.5 m mpy
Yhtenäiskoordinaatit: Xy: 7194645 Yy: 3461838

Rahoittaja: Museovirasto, koekaivausryhmä
Tutkimusaika: 26.6.-5.7.2001
Tutkimustapa: koekaivaus, koekuopat
Tutkimusala / kaivausala: 2000/17 m²
Kaivauksenjohtaja: Simo Vanhatalo, HuK
Piirtäjä: Jyri Saukkonen, FM
Tutkimusavustaja: -
Kaivajat: 3, kunnan palkkaamia

Kaivauslöydöt: KM 33030, diar. 28.12.2001
Valokuvat: 120879-120889, luettelo s. 4, kuvat s. 10-12
Diat: 46226-46241, luettelo s.5

Gt-karttaote: GT 10, 1:200000, pain. 2000, s. 6
Peruskarttaote: PK 342401 Pälli, 1:20000, pain. 1967, s. 7
Kartat: Yleiskartta 1:1000, A4, s. 9
Karttaotteet: Peruskartta 322401 Pälli, 1:20000, pain. 1950, A4, s. 8

Liitteet: -

Aikaisemmat kaivaukset: Hjalmar Appelgren 1900, Aarne Kopisto 1969
inventoinnit: Matti Huurre 1954, Helena Taskinen 1985
tarkastukset: -
muut tutkimukset: Kirjallisuus: SMYA IX:28, Hj. Appelgren-Kivalo: "Kivikauden tutkimuksia" SMYA XXIV v. 1908, J. Ailio: 1909 Die Steinzeitlichen Wohnplatzfund in Finnland, M. Huurre: Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin esihistoria, M. Sarkkinen - M. Torvinen: Pohjois-Pohjanmaan kiinteät muinaisjäännökset, osa I.
muut tiedot: Mv:n kirje Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskukselle 37/304/2001 8.3.2001, poikkeuslupa-anomus Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 494-404-6-12 2.2.2001.
Löydöt: KAJSEM 1, KM 2508, 3045, 3713, 3735, 3871, 3999, 9260, 11756, 18561, PPM 499-507, 920, 933, 938, 986, 1497-1518, 6683 lisäksi 2 hukkaantunutta kiviesinettä. Esineet ovat löytyneet entisen Honkalan tilan alueelta.

Lähistön muinaisjäännökset: Muhos 6 Tahvolan Heikkilä (SKL 4), kivikautinen asuinpaikka ja pronsikautinen löytöpaikka.
Lähistön löydöt: Muhos 6 Tahvolan Heikkilä (SKL 4): KM 3045, 3999, 5862 ja 23251.

TUTKIMUSPERUSTE

Tutkimukset tehtiin, koska maanomistaja oli suunnitellut rakentaa omakotitalon ja autotallin runsaslöytöisen kivikautisen asuinpaikan läheisyyteen.

KOHTEEN SIJAINTI JA KUVAUS

Honkalan kivikautinen asuinpaikka sijaitsee Oulujoen pohjoisrannalla, noin 9.5 km koilliseen Muhoksen kirkosta ja noin 0.4 km pohjoisluoteeseen Pällin voimalaitoksesta.

Koekaivauksin tutkittavaksi määrätty alue sijaitsee Honkalan vanhan päärakennuksen luoteispuolella, entisen pellon kohdalla. Nykyisin alue on istutettua koivikkoa, jossa kasvaa rikkakasveina myös pajuja, maitohorsmaa, nokkosia ja koiranputkia. Uusi asuinrakennus on suunniteltu rakennettavaksi muinaisen rantatörmän päälle ja autotalli tämän rakennuksen koillispuolelle. Honkalan vanhat rakennukset jäänevät kesäkäyttöön eikä niitä pureta.

Entisen Honkalan tilan maat on nykyään jaettu kahteen osaan. Vanhaan osaan (peruskartoissa Honkala) kuuluu noin vuonna 1940 valmistunut hirsinen päärakennus, aitta ja puuvaja. Tilan navetta, savusauna ja joitakin muita rakennuksia on purettu vanhan tilan toiminnan lopettamisen jälkeen. Maataloustoiminta jatkuu Purolan tilan (om. Lauri ja Selma Honkala, Pällintie 762, 91500 Muhos) puolella, jossa Hj. Appelgrenin ja A. Kopiston kaivausalueet sijaitsevat (ks. yleiskartta). Samalta pellolta on ilmeisesti kaikki alueelta löytyneet kivikautiset esineet, niiden katkelmat ja saviastian palat.

Ennen Oulujoen voimalaitostöitä (ks. v. 1950 painettu peruskartta) joki oli Honkalan talon kohdalla noin 50 metriä leveämpi kuin nykyisin ja Pällinkoski oli koko Oulujoen mahtavin koski Pyhäkosken ohella (Suomenmaa IX:289). Pällinkoskessa oli huomattava siianpyyntipaikka (Entinen Oulujoki: 80). Nykyisin joki on useita metrejä alempana ja sitä reunustaa keinotekoiset, murskeesta kasatut rantavallit. Joenuoman reunamalla kasvaa lehtipuuta ja "vanhalla" rannalla mäntyjä ja pensaita.

KAIVAUSMENETELMÄT

Tutkimusalueelle kaivettiin 17 kpl 1x1 m suuruista koekuoppaa, joista pääosa sijoittui suunnitelluille omakotitalon ja autotallin rakennuspaikoille. Lisäksi osa koekuopista sijoitettiin tulevan piha-alueen kohdalle ja tontin reuna-alueille. Koekuoppien etäisyydet vaihtelivat toisistaan 10-25 m ja niiden syvyydet olivat 50-75 cm.

Löytökerroksien paksuus oli keskimäärin 5 cm. Kaikki koekuopista löytynyt eriaikainen esineistö otettiin talteen, jotta saataisiin alueen käytön stratigrafia selville. Korkeuslukema siirrettiin kaivausalueelle Pällin voimalaitoksen Oulujoen vedenpinnan korkeusasteikosta (71.549 m mpy).

Koekaivausalueista ja sen ympäristöstä laadittiin yleiskartta mittakaavaan 1:1000. Yleiskartan keskiosa mitattiin kolmiomittauksien avulla ja avonaiset alueet määritettiin DGPS-satelliittipaikannuslaitteen (tarkkuus $\pm 1\text{ m}$) avulla. Yleiskartan koordinaatit on peruskoordinaattijärjestelmässä. Koekuopista ei piirretty tasokarttoja, koska niissä ei näkynyt mitään muinaisia asuinpaikkakerrostumia. Tutkimusalueelta otettiin 11 mustavalkovalokuvaa ja 16 diakuvaa.

Kaivausvälineinä käytettiin lapioita turpeen poistossa ja lastoja hiekkakerroksia kaivettaessa. Lähistön kaikki mahdolliset avoimet maanpinnat tarkastettiin. Kaivausten lopussa kaikki koekuopat peitettiin.

Kaikissa koekuopissa oli ohuehkon (3-5 cm) turvekerroksen alla 20-30 cm paksu ruokamultakerros, joka viittaa alueen peltokäyttöön. Joissakin kuopissa ruokamultakerroksen alaosassa oli hiilenmuruja, nokikerroksia ja harmaaksipalaneita läikkeitä, jotka ovat muodostuneet todennäköisesti pellon käytön alkuvaiheissa tai pellonraivauksen yhteydessä. Näiden kerrosten alapuolella oli 10-20 cm kivetöntä ruskeaa hietaa, joka muuttui alempana harmaaksi hiedaksi ja hiesuksi. Joiden koekuoppien pohjalla oli karkeaa, vedenlajittamaa hiekkaa. Läntisimmässä koekuopassa erottui muinaisia, todennäköisesti tulvan aiheuttamia rantakerrostumia (ks. kuva 11). Yhdessäkään koekuopassa ei havaittu kivikauteen viittavia kerrostumia eikä löytöjäkään. Puretun savusaunan koillisosan ja tulevan asuinrakennuksen pohjoisnurkan kohdalle kaivetusta koekuopasta löytyi 1800-luvun esineistöä.

Purolan tilan puolella olevaa pellon kaakkoisreunaa tarkastaessa sen pinnalta (Z: 70) löytyi kiviesineen katkelma (ks. yleiskartta). Tervahaudan länsipuolelta, ojanpenkalta löytyi 2 kvartsi-iskosta. Nämä iskokset ovat todennäköisin peräisin Appelgrenin ja Kopiston kaivamalta asuinpaikalta. Kvartsien löytökorkeus on noin 68 m mpy, joka on noin 2 m vähemmän kuin koekuopin tutkitun alueen korkeus. Tervahaudan pohjan kohdalla oli runsaasti hiiltä ja tervanpolton aiheuttamia kuona- ja saostumakokkareita.

LÖYDÖT JA LÖYTÖMÄÄRÄT

Kivikautinen löytöaineisto koostuu vain yhdestä esinekatkelmasta. Se on peräisin hiotun taltan tai kirveen kantaosasta ja hiotut pinnat ovat esineen reunafasetin kohdalla. Kivilaji on harmaata liusketta. Katkelman mitat ovat 65 x 49 x 10 mm ja sen paino on 34 g. Tervahaudan länsipuolen kvartsi-iskokset jätettiin niiden löytöpaikoille.

Muu löytöaineisto on 1800-luvulta tai 1900-luvun alkupuolelta. Erikoisin resanttiesine oli pronssinen, saranamainen hela. Valkoinen liitupiipunpesä ajoittunee 1800-luvulle, samoin muutamat vihertävät lasinkappaleet. Lisäksi löydettiin lasitettu saviastianpala, pistekoristeltu tiilen kappale, rautapadan ja naulojen katkelmia. Näitä löytöjä ei otettu Kansallismuseon kokoelmiin.

YHTEENVETO

Koekaivaukset sijoittuivat suunniteltujen asuinrakennuksen ja autotallin kohdalle sekä näiden lähiympäristöön. Rakennuspaikkojen koekuopista ei löytynyt mitään kivikautista esineistöä eikä mitään muinaiseen asumiseen viittaavia kerrostumia. Koekuopista, jotka sijoittuivat puretun savusaunan läheisyyteen, löytyi 1800-luvun esineistöä. Koekuopitettu alue on vanhaa peltoa, jota kynnettäessä on mahdolliset asuinkerrostumat sekoittuneet. Kuitenkin todennäköisin kivikautinen asutus on keskittynyt nykyisen Purolan tilan pelloille, tervahaudan länsipuolelle. Tältä alueelta ovat Appelgrenin (v. 1900) ja Kopiston (v. 1969) kaivauslöydöt. Myös useat irtolöydöt on kerätty kyseiseltä peltoalalta. Appelgrenin tutkima alue voidaan paikallistaa tervahaudan avulla, mutta v. 1900 laaditun kartan mittasuhteet ovat epämääräisiä. Kopiston kaivausalueen sijaintia ei voitu määrittää, koska kaivauskertomusta ei ole.

Honkalan kivikautinen asuinpaikka rajoittunee siis peltotörmän reunassa olevan tervahaudan länsipuolelle eli oletettua pienemmälle alueella eikä ulotu nykyisen Honkalan tilan puolelle. Kivikautinen asuinpaikan korkeus on noin 68-70 m mpy. Tämä kivikautinen asuinpaikka on sijainnut muinaisen Oulujoen suistossa noin 5000 vuotta sitten. Paikalta löydetty saviastian palat edustavat tyypillistä kampakeramiikkaa, mutta aineistossa on myös asbestisekoitteisia paloja.

Museovirasto on päättänyt koekaivaustulosten perusteella, ettei asuinrakennuksen ja autotallin rakentamiselle ole muinaismuistolain asettamaa estettä.

Helsinki 31.12.2001

Simo Vanhatalo

Simo Vanhatalo, HuK

VALOKUVALUETTELO

MUHOS 5 Honkala

kuvaaja: Simo Vanhatalo 2001
negatiivikoko: 6x6

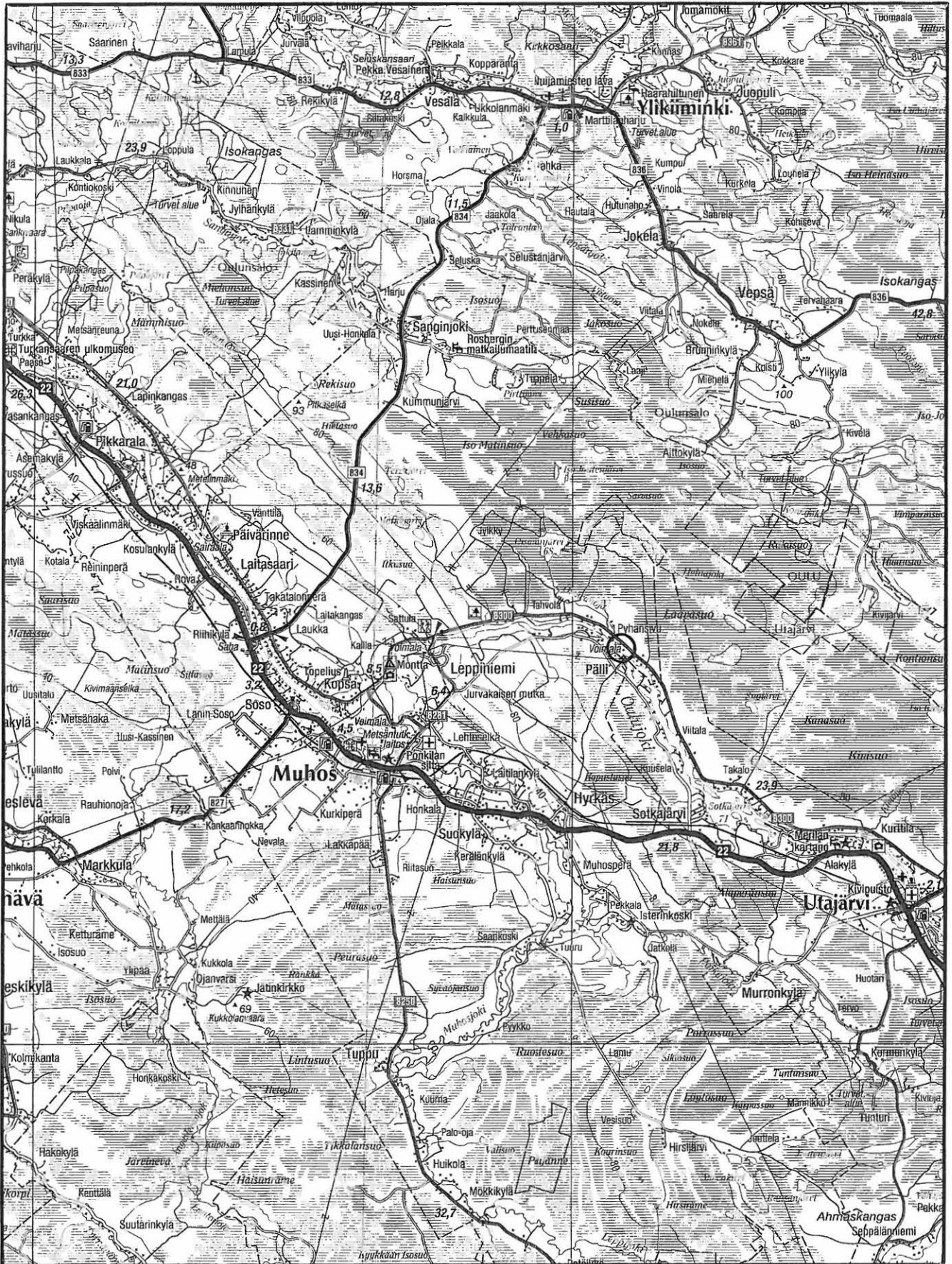
- F.120879 / K.1 Suunnitellun asuinrakennuksen paikka sijaitsee koivikossa, vasemalla Honkalan tilan päärakennus, kuvattu itäkoillisesta.
- F.120880 / K.2 Suunnitellun asuinrakennuksen paikka, kuvattu idästä.
- F.120881 / K.3 Suunnitellun autotallin paikka, kuvattu kaakosta.
- F.120882 / K.4 Suunnitellun asuinrakennuksen piha-aluetta, oikealla kaivo ja puuvaja, kuvattu etelästä.
- F.120883 / K.5 Suunnitellun asuinrakennuksen paikan kaakkoisnurkkaa ja sen koekuoppa, kuvattu itäkaakosta.
- F.120884 / K.6 Suunnitellun autotallin rakennuspaikan eteläreunaa, kuvattu eteläkaakosta.
- F.120885 / K.7 Honkalan kivikautinen asuinpaikka, Hj. Appelgrenin v. 1900 tutkimusalue ja taustalla Honkasen tilan rakennuksia, kuvattu kaakosta.
- F.120886 / K.8 Honkalan kivikautista asuinpaikkaa, etualalla tervahaudan jäännökset ja taustalla koivikossa sijaitsee v. 2001 tutkimusalue, kuvattu luoteesta.
- F.120887 / K.9 Honkalan kivikautista asuinpaikkaa, A. Kopiston v. 1969 kaivausalue ja taustalla Honkasen tilan rakennuksia, kuvattu eteläkaakosta.
- F.120888 / K.10 Suunnitellun asuinrakennuksen paikan luoteisnurkkaa ja sen koekuoppa, kuvattu koillisesta.
- F.120889 / K.11 Tutkimusalueen läntisin koekuoppa, jossa näkyi muinaisen tulvan jälkiä, kuvattu koillisesta.

DIALUETTELO

MUHOS 5 Honkala

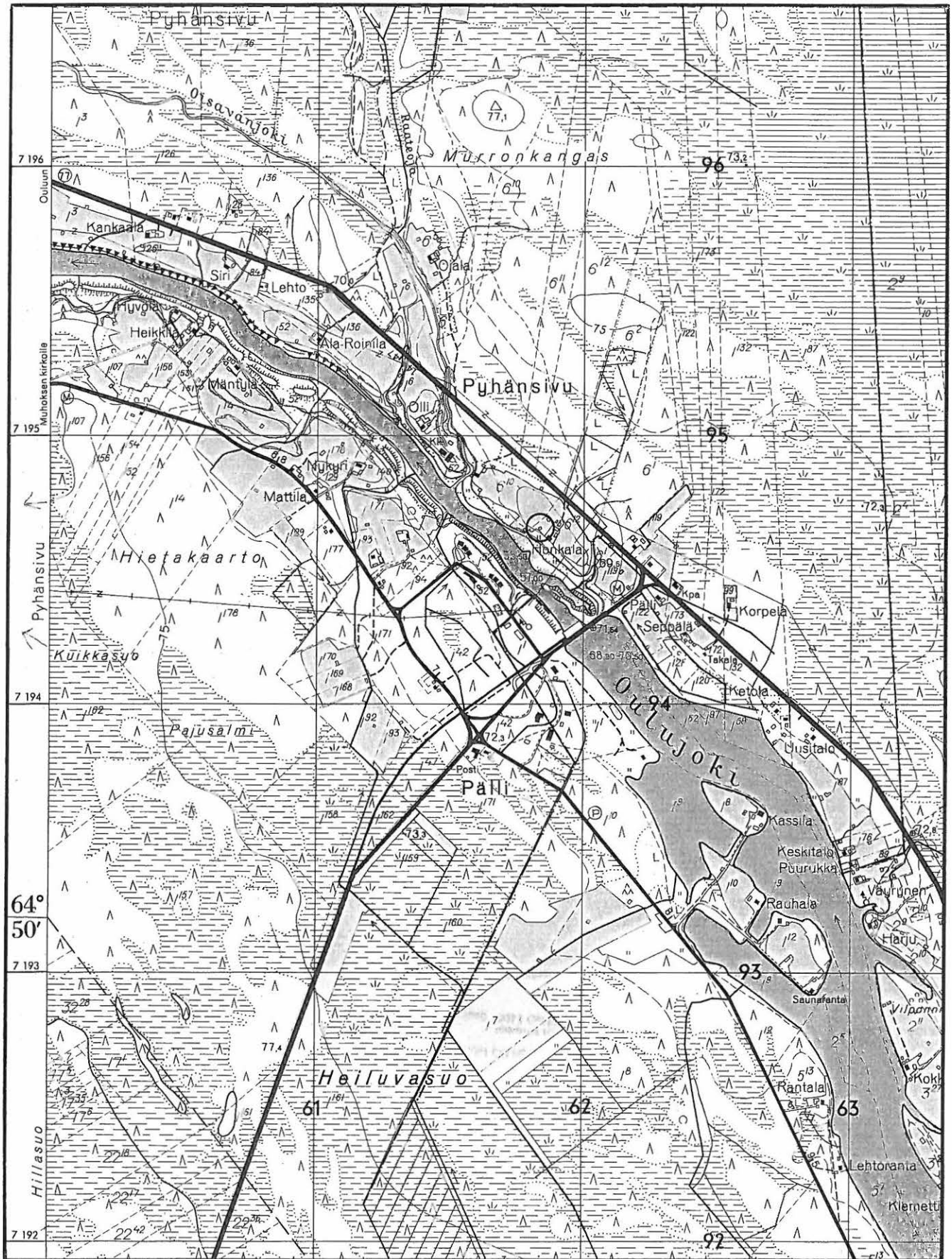
kuvaaja: Simo Vanhatalo 2001
negatiivikoko: 24x36

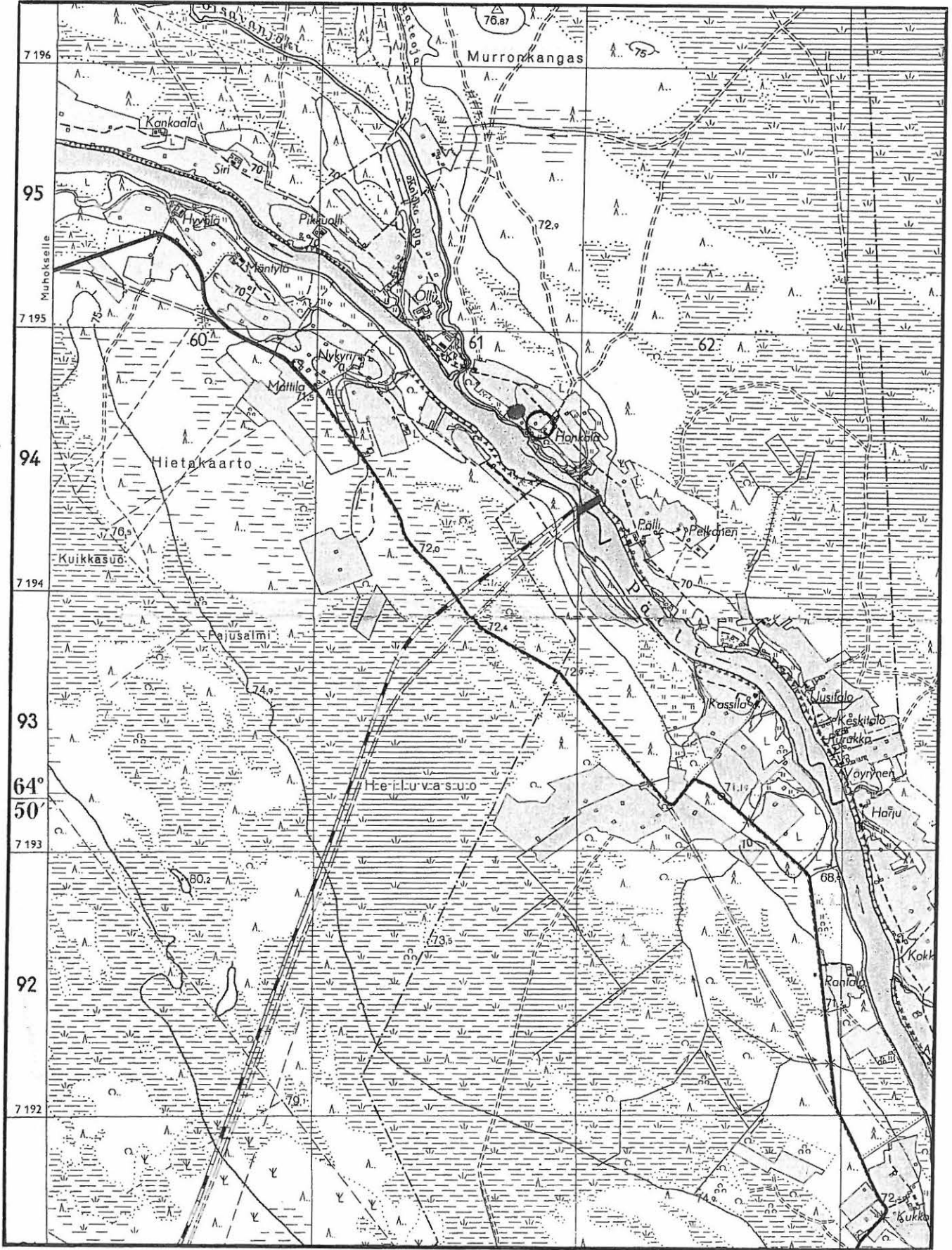
- D.46226 Suunnitellun asuinrakennuksen paikka sijaitsee koivikossa, vasemmalla Honkalan tilan päärakennus ja oikealla puuvaja, kuvattu itäkaakosta.
- D.46227 Honkalan kivikautinen asuinpaikka, Hj. Appelgrenin v. 1900 tutkimusalue, etualalla tervahaudan jäännöksiä ja taustalla Honkasen tilan rakennuksia, kuvattu kaakosta.
- D.46228 Honkalan kivikautista asuinpaikkaa, A. Kopiston v. 1969 kaivausalue ja taustalla Honkasen tilan rakennuksia, kuvattu eteläkaakosta.
- D.46229 Honkalan kivikautista asuinpaikkaa, Hj. Appelgrenin v. 1900 tutkimusalue ja taustalla Honkasen tilan rakennuksia, kuvattu kaakosta.
- D.46230 Honkalan kivikautista asuinpaikkaa ja Hj. Appelgrenin v. 1900 tutkimusalue, kuvattu luoteesta.
- D.46231 Honkalan kivikautista asuinpaikkaa tervahaudan jäännöksiä kohdalla ja taustalla v. 2001 tutkimusalue, kuvattu luoteesta.
- D.46232 Tervahaudan jäännöksiä Honkasen tilan pellon lounaisreunassa, Hj. Appelgrenin v. 1900 tutkimusalueen kohdalla, kuvattu luoteesta.
- D.46233 Honkasen tilan pellon itäreunaa, josta löytyi hiotun kiviesineen katkelma, kuvattu lounaasta.
- D.46234 Näkymä Oulujoelle Honkalan päärakennuksen kohdalta, kuvattu ylimmän törmän päältä, pohjoiskoillisesta.
- D.46235 Suunnitellun asuinrakennuksen paikan lounaisreunaa ja ylintä rantatörmää, kuvattu kaakosta.
- D.46236 Suunnitellun asuinrakennuksen paikkaa ja taustalla Honkalan päärakennuksen länsipääty, kuvattu lounaasta.
- D.46237 Suunnitellun asuinrakennuksen paikan länsinurkkaa ja savusaunan kiukaan jäännökset, kuvattu kaakosta.
- D.46238 Suunnitellun autotallin paikan eteläreunan koekuoppaa kaivetaan, kuvattu kaakosta.
- D.46239 Suunnitellun asuinrakennuksen paikan luoteisnurkkaa ja sen koekuoppa, kuvattu kaakosta.
- D.46240 Tutkimusalueen läntisin koekuoppa, jossa näkyi muinaisen tulvan jälkiä, kuvattu koillisesta.
- D.46241 Tutkimusalueen läntisin koekuoppa, jossa näkyi muinaisen tulvan jälkiä, kuvattu luoteesta.

Muhos 5 Honkala
PK 342401 Pälli pain. 1967 1:20 000
X: 7194645 Y: 3461838 ±m Z: 67.5

S. Vanhatalo 2001 7

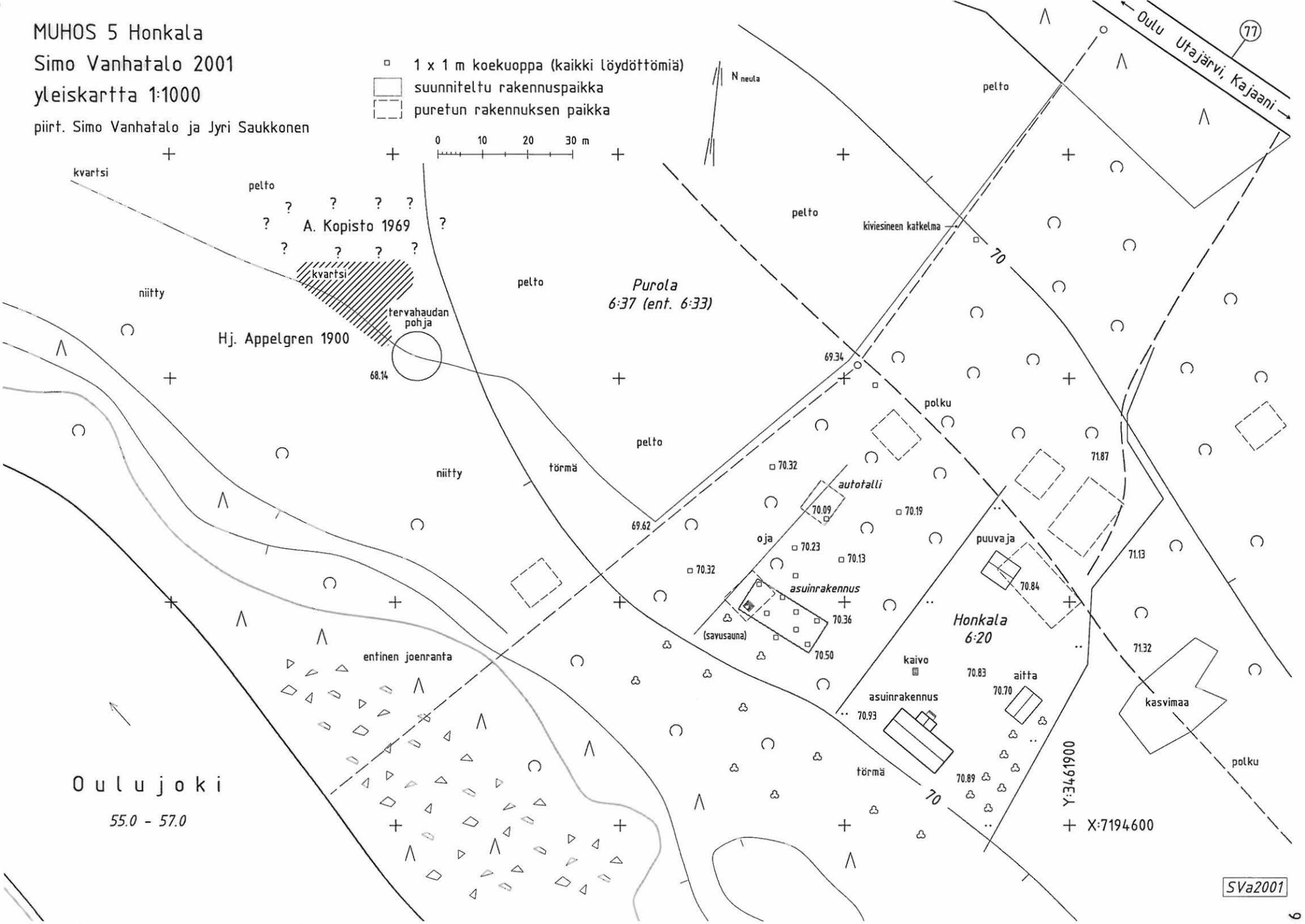
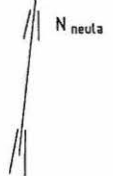
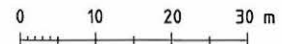

MUHOS 5 Honkala
 Simo Vanhatalo 2001
 yleiskartta 1:1000

piirt. Simo Vanhatalo ja Jyri Saukkonen

- 1 x 1 m koekuoppa (kaikki löydöttömiä)
- ▭ suunniteltu rakennuspaikka
- - - puretun rakennuksen paikka

006194E:1
 Y:3461900
 X:7194600

KUVA 1 / F. 120879

Suunnitellun asuinrakennuksen paikka sijaitsee koivikossa, vasemmalla Honkalan tilan päärakennus, kuvattu itäkoillisesta.

KUVA 2 / F. 120880

Suunnitellun asuinrakennuksen paikka, kuvattu idästä.

KUVA 3 / F. 120881

Suunnitellun autotallin paikka, kuvattu kaakosta.

KUVA 4 / F. 120882

Suunnitellun asuinrakennuksen piha- aluetta, oikealla kaivo ja puuvaja, kuvattu etelästä.

KUVA 5 / F.120883

Suunnitellun asuinrakennuksen paikan kaakkoisnurkkaa ja sen koekuoppa, kuvattu itäkaakosta.

KUVA 6 / F.120884

Suunnitellun autotallin rakennuspaikan eteläreunaa, kuvattu eteläkaakosta.

KUVA 7 / F.120885

Honkalan kivikautinen asuinpaikka, Hj. Appelgrenin v. 1900 tutkimusalue ja taustalla Honkasen tilan rakennuksia, kuvattu kaakosta.

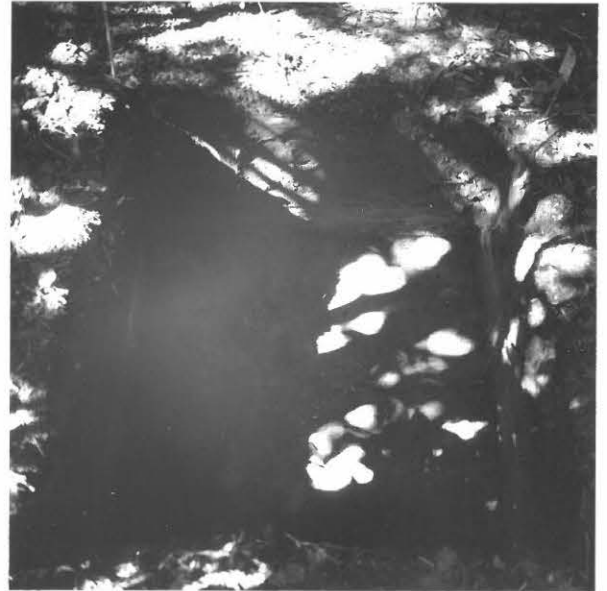
KUVA 8 / F.120886

Honkalan kivikautista asuinpaikkaa, etualalla tervahaudan jäännökset ja taustalla koivikossa sijaitsee v. 2001 tutkimusalue, kuvattu luoteesta.

KUVA 9 / F.120887

Honkalan kivikautista asuinpaikkaa, A. Kopiston v.1969 kaivausalue ja taustalla Honkasan tilan rakennuksia, kuvattu eteläkaakosta.

KUVA 10 / F.120888

Suunnitellun asuinrakennuksen paikan luoteisnurkkaa ja sen koekuoppa, kuvattu koillisesta.

KUVA 11 / F.120889

Tutkimusalueen läntisin koekuoppa, jossa näkyi muinaisen tulvan jälkiä, kuvattu koillisesta.